

Luxemburgiska

TEXT & FOTO:
Staffan Eng

”En fast punkt i tillvaron”

ÄR LUXEMBURGISKA verkligen ett eget språk och inte bara en dialekt av tyska? Det är en fråga som Daniel Byrne ofta får höra.

– Men i samma stund som man bestämmer sig för att en dialekt är ett språk så är den väl det? Många andra språk har ju uppstått genom att en viss dialekt förbinds med en nationell identitet, säger han.

Han tror att behovet av att värna det egna språket och kulturen är desto större i Luxemburg eftersom hälften av befolkningen består av utländska medborgare och det lilla landet historiskt ofta har varit hotat utifrån.

För honom, som har utländska föräldrar och likt många andra från Luxemburg även talar franska, tyska och engelska, är luxemburgiskan hans barndoms språk och det språk han helst använder i vänkretsen.

– Jag har vuxit upp med flera nationella identiteter, men Luxemburg är mitt hem och en fast punkt i tillvaron. Det är vad den luxemburgiska nationstillhörigheten och språket betyder för mig.

I dag menar dock Daniel Byrne att franska och engelska blir allt vanligare i sammanhang där luxemburgiska tidigare har använts.

– Språket står inför en uppförsbacke. Men så länge folk uppfattar att luxemburgiskan är relevant och att den är värd att anstränga sig för litegrann så tror jag ändå att den kommer att leva vidare.

Daniel Byrne
arbetar med
kommunikation
i Stockholm.

6

LYSSNA!
på luxemburgiska på
spraktidningen.se/
luxemburgiska

fakta om luxemburgiska

En TYSK DIALEKT som numera
har status som eget språk
i LUXEMBURG

Antal talare:

Luxemburgiska talas av ungefär 400 000 av Luxemburgs 670 000 invånare. Andelen sjunker dock stadigt, och i de officiella siffrorna ingår andraspråkstalare med begränsade kunskaper. Språket talas också i USA och Kanada av en liten grupp ättlingar till luxemburgiska utvandrare.

Historia:

Luxemburgiska är en mosel-frankisk dialekt av högtyska som framför allt har använts muntligt. På 1800-talet inleddes dock en standardisering av skriftspråket för att skapa ett eget nationalspråk – ett projekt som tog ny fart efter

den tyska ockupationen under andra världskriget. 1984 blev luxemburgiska officiellt språk i Luxemburg vid sidan av franska och tyska.

Språkfrämjande:

Sedan 1980-talet har den luxemburgiska staten målmedvetet arbetat för att stärka luxemburgiskan. Nätordboken *Lëtzebuerger online dictionnaire* utökas ständigt, förvärvsarbetande får ledigt för att studera luxemburgiska och den som är osäker på stavningen kan ta hjälp av webbsidan spellchecker.lu. Det krävs också grundläggande kunskaper i språket för att bli beviljad medborgarskap i Luxemburg.

Alfabet och uttal:

Bokstäverna *ë* och *é*, som i *hëllef*, 'hjälpa', och *drécken*, 'trycka', uttalas som kort ö-respektive kort slutet e-ljud. Vid långa vokalljud dubbleras vokalerna som i *naass*, 'blöt', och *Kiisch*, 'körsbär'. N-ljudet i slutet av ord faller ofta bort framför ord som börjar på konsonant. *Wann*, 'när', skrivs alltså *wa* i *wa mer ginn*, 'när vi går'.

Grammatik:

I talet uttrycks förfluten tid nästan uteslutande med perfekt. I *d'Kanner hunn déi ganzen Zäit gelaacht*, 'barnen skrattade hela tiden', används perfektformen *hunn gelaacht*, 'har skrattat'. Vid artig tilltal används *Dir*, 'Ni', i andra person plural på samma sätt som *vous* i franskan – inte i tredje person plural som tyskans *Sie*.

Liten ordlista:

moien/äddi = 'hej'/'hej då' – orden är besläktade med tyskans *Morgen*, 'morgon', och franskans *adieu*, 'adjö'
Gromper = 'potatis', med samma ursprung som det regionala tyska ordet *Grundbirne*, 'jordpäron' – vissa ord skiljer sig från standardtyskan, men har motsvarigheter i dialekter
merci = 'tack' – franska lånord är mycket vanliga
méi schéin = 'mer vacker' – komparativ av adjektiv bildas normalt inte med böjning som i tyskans *schöner* vad de *Bauer net kennt*, *dat frésst en net* = 'bonden åter inte det som han inte känner till' – motsvarar 'det är svårt att lära gamla hundar sitta'